

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Olomouc 2022

Petra Murlová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra technické a informační výchovy

Bakalářská práce

Petra Murlová

Metodické listy pro tvorbu z přírodních materiálů

Olomouc 2022

vedoucí práce: Mgr. Hana Bučková, PhD.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu literatury. Dále prohlašuji, že jsem neporušila autorská práva 3. osoby.

V Olomouci, dne

.....

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Mgr. Haně Bučkové, PhD. za cenné rady, profesionální přístup a odborné vedení bakalářské práce. Velký dík patří i mé rodině za podporu a trpělivost.

Obsah

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	
1. Dítě předškolního věku	8
1.1. Charakteristika dítěte předškolního věku	8
1.1.1 Emoční a sociální vývoj	9
1.1.2 Kognitivní vývoj	10
1.1.3 Jemná a hrubá motorika	11
2. Předškolní vzdělávání	12
2.1 Cíl předškolního vzdělávání	12
2.2 Historie předškolního vzdělávání	14
2.3 Alternativní mateřské školy	16
2.3.1 Montessori pedagogika	17
2.3.2 Waldorfská mateřská škola	19
2.3.3 Začít spolu	20
2.3.4 Lesní mateřská škola	20
4. Tvořivost	24
4.1 Vztah dítěte k přírodě	25
4.2 Druhy přírodního materiálu, které se hodí do MŠ a jejich využití	26
PRAKTICKÁ ČÁST	
5. Návrhy výtvorů do MŠ	31
6.1 Jaro	31
6.1.1 Chrastítko z ořechů	31
6.1.2 Malá zahrádka	34
6.2 Léto	37
6.2.1 Květinová zahrada	37
6.2.2 veselé květináče	40
6.3 Podzim	42
6.3.1 Okénko do světa lesních skřítků	42
6.3.2 Slunce z větvíček	45
6.4 Zima	48
6.4.1 Krmítka pro ptáčky	48
6.4.2 Ledová ozdoba	51
6. Prakticky realizované výtvary s dětmi	53
ZÁVĚR	61
7. Zdroje	62

ÚVOD

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma Metodické listy pro tvorbu z přírodních materiálů. Prvním důvodem proč jsem si toto téma zvolila, je fakt, že se děti v dnešní době setkávají s moderními technologiemi čím dál tím dříve, a proto je důležité zařadit práci s přírodními materiály v mateřských školách co nejvíce. Kontakt s přírodou je pro dítě velmi důležitý, tudíž bychom od tohoto způsobu práce neměli upouštět. Dalším důvodem je můj kladný vztah k přírodě a k tvoření jako takovému. Je to prostor ukázat náš vnitřní svět, popustit uzdu své fantazii a nechat se inspirovat tím, co vidíme kolem nás. Je to čas, který trávíme pouze s vlastními myšlenkami. Pro rozvoj dítěte je důležité, aby poznávalo svět kolem sebe dle svých potřeb, aby prozkoumávalo a setkávalo se s různými materiály a pracovalo s nimi nejrůznějšími způsoby.

V současné době se vedle běžných mateřských škol setkáváme také s alternativními mateřskými školami, jako je například Montessori pedagogika, Waldorfská škola, program Začít spolu a Lesní mateřské školy. Každá z těchto alternativ má svá specifika a zaměřuje se na dítě jiným způsobem. V Montessori mateřských školách jsou všechny poskytnuté vzdělávací potřeby z přírodního materiálu stejně jako ve Waldorfských školách. S přírodou se však nejvíce setkáváme v lesní mateřské škole. Tam děti tráví celé dny v přímém kontaktu s přírodou, která jim umožňuje komplexní rozvoj osobnosti.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. V teoretické části především definujeme pojmy jako je dítě předškolního věku a seznámíme se s obecnými cíli předškolního vzdělávání. Dále se snažíme vysvětlit proč je důležitá práce s přírodním materiálem a jakou roli hraje ve vývoji dítěte. Charakterizujeme zmíněné alternativní mateřské školy a jednu celou kapitolu se věnujeme lesní mateřské škole a jejím hlavním rysům. Na konci teoretické části uvádíme několik přírodnin, které lze využít v mateřské škole a jak konkrétně je můžeme využít.

Obsahem praktické části je 8 metodických listů, které jsou rozdělené podle ročních období. V každém jsou zahrnuty dva výrobky, jež jsou tvořeny z materiálů, které lze v daném období nalézt. Využili jsme kvalitativní metodu přímého pozorování dětí, při tvoření z přírodnin. Cílem bakalářské práce je prakticky si vyzkoušet tvoření s přírodními materiály s dětmi v mateřské škole. Dílčím cílem je tvorba metodických listů, jako podklad inspiraci. Každý metodický list obsahuje věk dětí, pro které je

výrobek vhodný. Dále uvádíme očekávané výstupy a konkrétní dovednosti, které dítě při tvoření rozvíjí. Všechny metodické listy jsou opatřeny fotografiemi pro názornou ukázkou postupu tvoření. Následně je doložena fotodokumentace ke každému jednotlivému výrobku, z praktického tvoření s dětmi z mateřské školy.

1. Dítě předškolního věku

Období předškolního věku začíná od dovršení 3. roku věku až do 6. roku věku, kdy dítě zahájí povinnou školní docházku (Šmelová, 2018). V tomto období dochází ve všech vývojových oblastech k výrazným posunům (Špaňhelová, 2004). Mateřská škola je sekundárním ovlivňujícím faktorem pro rozvoj a výchovu dítěte. E. H. Erikson nazývá předškolní období jako věk iniciativy, ve kterém si dítě vytváří zdravé sebevědomí (Šmelová, 2018).

1.1 Charakteristika období předškolního věku

Předškolní věk je často označován za zlatý věk dětské hry, neboť v tomto období je hlavním prostředkem hra, která umožňuje rozvoj představivosti a fantazie. Dítě je již schopno vykonávat jemnější činnosti, zvládá se samostatně obléci, najíst se a dokáže provést hygienické základy. Zajímá se o společnou hru s vrstevníky a rádo se účastní aktivit v kolektivu (Thorová, 2015). Samo chce poznávat okolní svět, je zvědavé, začíná chápat a uvědomovat si vlastní dovednosti, spoustu věcí již dokáže samo, bez pomoci. Rozvíjí se slovní zásoba, zlepšuje se vytrvalost a současně i pracovní chování dítěte. V tomto období se rozvíjí dovednosti, které jsou základem pro další vývojové etapy, proto je toto období velmi podstatné (Kolaříková, 2015).

Lidský život můžeme rozdělit do několika etap, ve kterých dochází k výrazným změnám. A to jak v rovině biologické, psychologické, tak i sociální (Šmelová, 2018). Dle Šmelové (2018) jsou etapy života členěny na:

- prenatální období
- rané dětství (od prvního do třetího roku života)
- předškolní věk (od tří do šesti let života)
- mladší školní věk (od šesti do jedenácti let života)
- střední a starší školní věk zahrnuje věk prepuberty a puberty
- období adolescence
- dospělost a stáří

Britský sociolog Giddens uvádí: „*Jednotlivá stádia lidského života nemají jen biologickou, ale i sociální povahu. Ovlivňují je kulturní rozdíly a materiální podmínky lidského života v různých typech společnosti.*“ (Giddens, 1999, s. 54). Na základě

prostředí, ve kterém vyrůstáme, budeme i nahlížet na svět kolem nás. Naše zvyky, chování, principy, které budeme uplatňovat, to vše se odvíjí od společnosti, ve které žijeme (Mišíková, Uhrová, 2001). Každý z nás se rodí do rodiny, která má svoji představu o rodinném životě a svůj pohled na svět kolem nás. Tento postoj je nám promítán již od narození.

Mnoho dětí má společné tělesné a psychické potřeby, které musí být naplňovány tak, aby jejich vývoj probíhal dle nejlepších možností a schopností. Všechny tyto potřeby jsou propojeny. Nejdůležitějším obdobím ve vývoji dítěte, je několik prvních let, kdy se dítě učí a rozvíjí nejrychleji. Tříleté až pětileté děti jsou plné zvědavosti a energie. Zajímá je svět kolem nich, všechny činnosti dělají s plným nasazením a vnášejí do nich svoji fantazii a kreativitu (Allen, Eileen, 2002).

1. 1. 1 Emoční a sociální vývoj

Dle Vágnerové (2012) se v předškolním věku rozvíjí emoční inteligence. Dítě se začíná orientovat ve svých pocitech, tedy dokáže ovládat své emoční projevy a je schopné rozeznat emoce i druhého člověka. Současně se rozvíjí i emoční paměť, kdy je dítě schopno vzpomenout si na pocity, které prožívalo (Vágnerová, 2012). Emoce předškolního dítěte jsou velmi intenzivní, ale krátkodobé. Dokážou snadno přecházet z jedné nálady ke druhé. I přesto, že se rozvíjí emoční paměť dítěte, jejich nálady jsou vázány na momentální prožitky (Vágnerová, Valentová, 1991). Dítě v předškolním věku začíná rozumět svým emocím, chápe jejich význam i příčinu. Ví, že jsou pozitivní, ale i negativní emoce a co je vyvolává (Vágnerová, 2012).

Psycholog C. Izard přišel s jednou z nejvýznamnějších teorií a to teorií oddělených emocí. Ta uvádí, že každá emoce je jasně vyjádřena a má i své specifické mimické znaky jako signál. Emoce jsou zřejmé už v raném věku, kdy dítě ještě nemá rozvinutou kognitivní schopnost. V průběhu vývoje jsou tyto jednotlivé emoce korigovány podle dosažené úrovně rozvoje kognitivních schopností (Vágnerová, 2012). Podle další teorie dle Alberta Bandury se dítě v oblasti sociálního vývoje učí především pozorováním a napodobováním druhých. Velmi významnou roli hraje rodina, v níž si dítě osvojuje vzorce chování. Předškolní dítě velmi snadno navazuje kontakty s vrstevníky a po třetím roce je schopno rozeznat jejich pocity, přání a myšlenky, tzv. teorie mysli (Thorová, 2015).

V předškolním období se děti připravují na život ve společnosti. Socializace probíhá nejen v rodině, kde si dítě osvojuje normy chování, ale hlavně v mateřské škole, kde dítě potkává své vrstevníky. V kontaktu s jinými lidmi dochází nejen k socializaci, ale také k rozvoji vlastní identity. Rozvíjí se komunikace ať už s vrstevníky dítěte nebo s jinou autoritou než jsou rodiče (v mateřské škole převážně paní učitelka), (Vágnerová, 2012).

1. 1. 2 Kognitivní vývoj

Podle Piageta můžeme rozumový vývoj rozdělit do pěti stádií: stádium senzomotorické inteligence, předoperační období, stádium konkrétních myšlenkových operací a stádium formálních operací. Dle této teorie se dítě předškolního věku nachází v období předoperačním, které se dále člení na další dvě. První období je předpojmová a symbolická inteligence. V tomto stádiu si dítě osvojuje řeč až do 4 roku, kdy se kognitivní vývoj dostává z předpojmového myšlení na úroveň názorového myšlení. Dostáváme se tedy k druhému období, a to období názorného, intuitivního myšlení. Dítě již dokáže myslet v celostních pojmech a zvládá vytvářet pojmové skupiny, které mají společnou vlastnost (Šmelová, 2018). Například letadlo a ptáka zařadí do stejné skupiny, neboť oba tyto pojmy dokážou létat. Avšak podle Piageta děti v tomto stádiu nejsou schopné pochopit, že množství zůstává stejné i přesto, že se jeho tvar změní, neboť jsou pro dítě v tomto věku primární zrakové dojmy (Vágnerová, Valentová, 1991). Tuto teorii J. Piaget podložil svým nejznámějším výzkumem dětského myšlení, ve kterém před dítě postavíme dvě totožné sklenice se stejným objemem vody. Poté jednu sklenici vezmeme a vodu přelijeme do třetí sklenice, která má širší dno jako první dvě. Úkolem dítěte je rozeznat sklenici s větším objemem vody. I přesto, že dítě bylo svědkem přelévání vody, zvolí sklenici vyšší s užším dnem, neboť situaci soudí na základě zrakového vnímání (Thorová, 2015).

Pro myšlení v předškolním věku je typický egocentrismus. Dítě tedy vše posuzuje na základě svých pocitů a potřeb. Dalším typickým znakem je antropomorfismus, kdy dítě dává neživým věcem lidské vlastnosti. Chování je ovlivněno i presentismem, přičemž má dítě tendenci vše chápat ve vztahu k přítomnosti. Velmi často se objevuje i fantazijní přístup, kdy převládá fantazie a představivost (Vágnerová, Valentová, 1991).

1. 1. 3 Jemná a hrubá motorika

V předškolním období dochází ke zlepšování pohyblivé koordinace, rychlosti, plynulosti a ladnosti pohybů. Zlepšuje se hrubá motorika dítěte, která se následně promítá v samostatných činnostech jako je oblékání či sebeobsluha (Kolaříková, 2015). Lepší motorické dovednosti umožňují dětem naučit se některé sportovní aktivity, jako je lyžování, bruslení, plavání a jízdu na kole (Thorová, 2015). Správný okamžik kdy učit dítě například na lyžích, poznáme podle toho, kdy dítě začne chodit do schodů a ze schodů se střídáním obou nohou. V tomto okamžiku dítě zvládá udržet rovnováhu na každé noze samostatně, a tudíž je schopné naučit se jízdu na lyžích.

Další význam má rozvoj jemné motoriky. Ve 4 letech si dítě vyhraňuje laterální dominanci jedné ruky, což závisí na vrozeném základu dominance hemisfér. Hemisféru levou mají dominantní praváci a u leváků převládá naopak hemisféra pravá. Vývoj jemné motoriky se rozvíjí zejména při hře. Dítě zvládá stavění kostek, manipulaci s nůžkami, navlékání korálků, lepení apod. Jemná motorika je rozvíjena při běžných činnostech, jako je čištění zubů, oblékání se a mytí (Vágnerová, Valentová, 1991).

Jemná motorika zahrnuje například oblast grafomotorickou. „*Grafomotorika je pohybová obratnost při grafickém projevu. Ke konci období by dítě mělo umět správně držet tužku, správně sedět, nakreslit kruh, který se může později stáčet spirálou dovnitř a potom ven, ovál, oblouček, podobně i osmičku či rovné čáry.*“ (Kolaříková, 2015, s. 14). Ke zvládnutí grafomotorických cvičení je zapotřebí, aby dítě mělo správný špetkový úchop psacího náčiní. Doporučuje se začínat s dětmi na velkých formátech a dodržovat správný nácvik ve čtyřech krocích. Prvním krokem je si společně s dítětem požadovaný tvar vyzkoušet ve vzduchu. Následně jej dítě bude obkreslovat, poté si ho vyzkouší nakreslit na velký formát papíru a teprve na konec dávat dítěti menší formáty. S rozvojem jemné motoriky v předškolním věku souvisí také rozvoj kresby (Kolaříková, 2015).

2. Předškolní vzdělávání

V předchozí kapitole jsme si přiblížili vývoj dítěte předškolního věku a jednotlivé oblasti vývoje. Nyní se zaměříme na samotné předškolní vzdělávání. Specifikujeme si cíle předškolního vzdělávání a okrajově se podíváme na historii.

Školský zákon definuje předškolní vzdělávání takto: „*Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.*“ (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, školský zákon, ve znění pozdějších předpisů, 2004).

2.1 Cíle předškolního vzdělávání

Hlavním cílem, který předškolní vzdělávání představuje je přirozený rozvoj dítěte. Důraz je kladen na rozvoj schopností i dovedností ve všech oblastech rozvoje, stejně tak na naplnění potřeb dítěte. Dle Opravilové (2010) by hlavním cílem měl být rozvoj těchto oblastí:

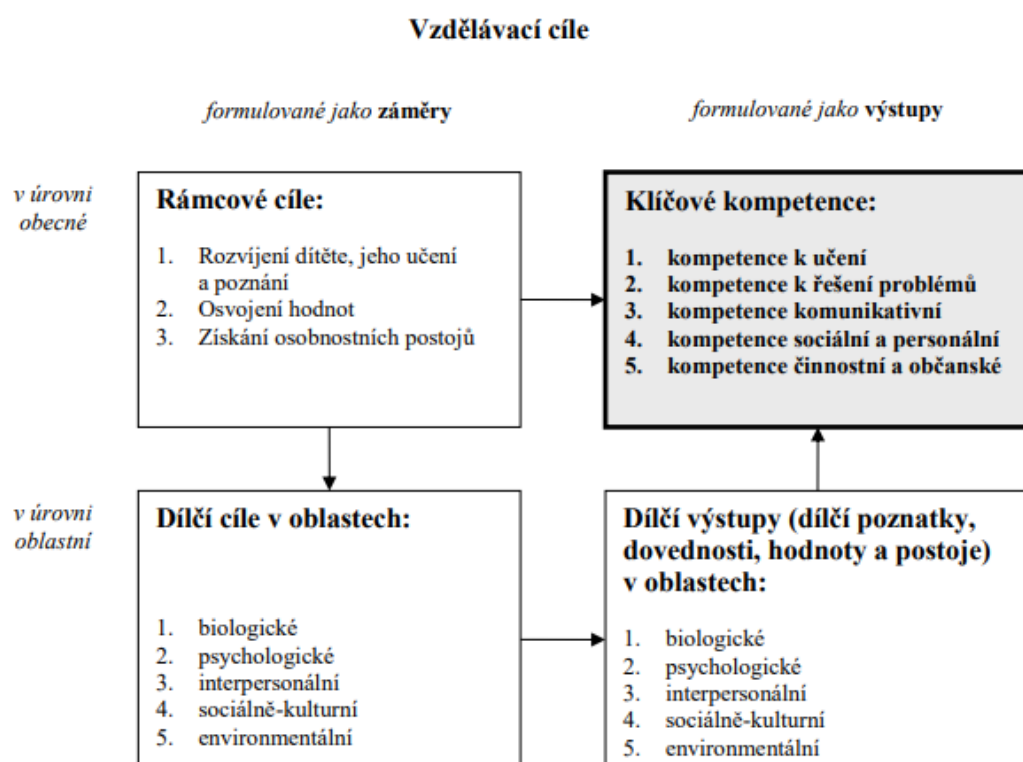
- rozvoj na sociální a emocionální úrovni,
- zajistit dítěti přirozené prostředí pro jeho samostatné učení a poznávání okolního světa,
- rozvoj řečových dovedností, jež jsou důležité pro další vzdělávání,
- schopnost tvořivého vyjádření a dovednosti v oblasti estetické a etické.

V České republice jsou cíle předškolního vzdělávání definovány v *Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání* (dál jen RVP PV). Obecným a současně nejdůležitějším cílem je postupně rozvíjet u dítěte předškolního věku základní klíčové kompetence, jež jsou důležité pro život a další vzdělávání (Opravilová, 2010). V RVP PV jsou vymezeny pravidla a podmínky pro vzdělávání dětí předškolního věku. Představuje tak jasný základ pro následující tvorbu školních vzdělávacích programů, který si tvoří každá škola samostatně. Hlavním principem RVP PV je poskytnout dítěti vzdělávání na úrovni jeho individuálních možností a potřeb.

Současně je kladen důraz na respektování vývojových specifík každého dítěte. Cíle, jež jsou stanoveny v RVP PV nám stanovují co by dítě předškolního věku mělo umět při ukončení předškolního vzdělávání. Musíme však brát ohled na vývojové rozdílnosti a vzdělávání uzpůsobit každému dítěti individuálně (MŠMT, 2021). „*Soubor klíčových kompetencí nabízí učitelům poměrně jasnou představu, kam směřovat, oč usilovat.*“ (MŠMT, 2021, s. 13).

Vymezené cíle jsou rozděleny do čtyř kategorií, kde jsou formulovány v podobě *záměrů* a *výstupů*. Záměry na úrovni obecné jsou definovány jako rámcové cíle, které mají rozvíjet dítě v oblasti fyzické i psychické, jeho učení, osvojení si hodnot a získání osobních postojů. Výstupy na úrovni obecné jsou klíčové kompetence, které by dítě mělo získat během předškolního vzdělávání. Konkrétně jde o *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální a kompetence činností a občanské*. Na úrovni obecné zde máme záměry i výstupy, které tvoří dílčí cíle v oblastech – *biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a enviromentální* (MŠMT, 2021).

Všechny zmíněné cíle se vzájemně doplňují a jejich svědomité naplňování vede k i k naplnění výstupů, jež jsou stanoveny (MŠMT, 2021).

Obrázek č. 1 – *Vzdělávací cíle podle RVP PV (MŠMT, 2021, s. 9)*

Vzdělávací obsah RVP PV je rozčleněn do pěti oblastí, které se navzájem prolínají, ovlivňují a doplňují. Proto bychom při tvoření vzdělávací nabídky měli myslet na co nejpřirozenější propojení všech vzdělávacích oblastí (MŠMT, 2021). Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou:

1. Dítě a jeho tělo
2. Dítě a jeho psychika
3. Dítě a ten druhý
4. Dítě a společnost
5. Dítě a svět

Každá z těchto oblastí je rozdělena do čtyř kategorií, a to *dílčí cíle, vzdělávací nabídka, očekávané výstupy a rizika*. Dílčí cíle nám ukazují, na co by se měl učitel zaměřit při rozvoji dítěte a co by měl u dítěte sledovat. Vzdělávací nabídka je souhrn aktivit, které učitel dítěti nabízí. Jeho úkolem je jednotlivé činnosti konkretizovat tak, aby vhodně naplňovali cíle. Očekávané výstupy jsou jakýmsi souhrnem obecných výstupů, které jsou pro dítě předškolního věku dosažitelné. Musíme brát samozřejmě ohled na rozdílnosti, možnosti a individuální potřeby každého dítěte. Jako poslední zde máme možná rizika, kterých by se učitel měl vyvarovat (MŠMT, 2021).

2. 2 Historie předškolního vzdělávání

Dětství v období pravěku nebylo ani zdaleka bráno tak, jak jej vnímáme v současnosti. Děti zůstávaly u matky zhruba do 4 let dítěte a poté se podle pohlaví začaly osamostatňovat a začleňovat do společnosti. Dívky po 4 roce zůstávaly v domácnosti a učily se ji vést. Zatímco chlapci byli zařazeni ke svým vrstevníkům a připravovali se na dospělý život. Období dětství bylo ukončeno tzv. iniciačním rituálem. Tyto rituály byly přípravou na nadcházející dospělý život. Součástí bylo několik zkoušek, které měl jedinec splnit. Následoval závěrečný veřejný rituál, který provázelo několik tradic, jako pomalování obličeje, či jiná změna vzhledu. V období pravěku také docházelo k úmyslnému usmrcení dítěte. Důvodem byl například nedostatek jídla, nevyhovující pohlaví nebo vrozená vada (Šmelová, 2008).

Ve starověku začalo docházet k rozpadu společnosti a následné sociální diferenciaci. Vzdělávání dětí bylo výsadou vyšších vrstev, neboť souviselo s udržením moci. Ve starověké Spartě nerozhodoval otec rodiny o osudu dítěte, nýbrž rada starších.

Ta rozhodla, zda bude dítě předáno otci nebo usmrceno. Výchova dívek i chlapců byla pod státním dohledem. Chlapci byli do 12 let věku vychováni mimo domov a tato výchova měla vést k jejich obratnosti. Po 12 roku se již jednalo o vojenské přípravy. Chlapci museli být dobře tělesně zdatní. Starověký Řím měl společenské podmínky odlišné, neboť společnost byla rozdělena podle majetku (Šmelová, 2008). Otec měl nadřazenou pozici a rozhodoval o osudu dítěte. I zde bylo usmrcení dítěte považováno za přirozené (Mišíková, Uhrová, 2001). Až do čtvrtého století n. l. nemělo dítě žádnou hodnotu pro rodinu ani společnost (Šmelová, 2004).

Ve středověku byly děti prvních několik let života s matkou, která je udržovala při životě. V okamžiku, kdy tato její povinnost pominula, stalo se dítě tzv. malým dospělým. Bylo bráno jako pracovní síla do továren. Hra dítěte je omezena na věci od dospělých (Mišíková, Uhrová, 2001). Při rozšíření křesťanství, byla prvními křesťany výchova dítěte brána jako posvátná. Dítě bylo vnímáno jako osoba, která má stejná práva. Církev zakazovala vše, co mělo zabránit početí či přerušení těhotenství. Dítě již není majetkem rodičů, ale je chápáno jako boží stvoření, za něž mají být rodiče vděční. Na počátku 16. století, byla výchova a vzdělávání ve významné roli (Šmelová, 2008).

K pochopení dítěte přišel hlavně J. A. Komenský, který považuje za velmi důležitou lásku k dítěti a respektování jeho přirozenosti (Šmelová, 2008). Snaží se přesvědčit dospělé, že mají dítěti věnovat větší pozornosti, jelikož výchova s porozuměním vede ke správnému vývoji celé společnosti. Přesto, že zájem o dítě roste, výchova zůstává nadále tvrdá a přísná. S dalším hodnotným pohledem na dětství přišel Jean Jacques Rousseau, který zcela odmítá pohled na dítě jako na malého dospělého. Podle něj je důležitá výchova, jež je spjatá s přírodou a v níž je podporována spontánnost a věkové zvláštnosti dítěte (Opravilová, 2001).

2.3 Alternativní mateřské školy

Alternativní vzdělávání se zásadně liší od tradičního vzdělávání. Je založené na odlišném stylu výchovy, učebním obsahu a organizaci dne, než je obvyklé v běžných mateřských školách. Stejně jako současná společnost, tak i společnost 20. a 30. let 20. století se snažila o změnu či zdokonalení tehdejších vzdělávacích institucí. V této době vznikla reformní pedagogika, v jejíž čele stálo mnoho významných pedagogických osobností jako M. Montessori, R. Steiner či J. Dewey. V České republice byla reformní pedagogika kritizována až do roku 1989. Nejvýznamnějším představitelem byl Václav Příhoda, který k nám přinášel mnoho teoretických poznatků, díky cestám do zahraničí, jež podnikl (Průcha, 2001). Od počátku devadesátých let stály proti sobě dvě strany a to strana, která přijímala alternativní pedagogiku a strana, které ji zcela odmítala. Díky několika konferencím pořádaných Univerzitou Palackého v Olomouci, byla srozumitelně objasněna terminologie alternativních programů. V současnosti i v běžných mateřských školách můžeme vidět některé prvky, které jsou přebrány z alternativního vzdělávání (Rýdl, 2018).

Rýdl (1999 In Průcha, 2001, str. 31) uvádí hlavní rozdíly mezi tradičním a alternativním vzděláváním.

Tradiční forma	Alternativní forma
Výuka probíhá podle pevného rozvrhu hodin a jednotné organizace dne.	Rozvrh a organizace dne vychází ze zájmu dětí a flexibility jejich potřeb.
Učitel má monopol na pravdu, kterou předává žákům.	Učitel je v roli poradce, partnera a staršího (zkušenějšího) kamaráda.
Žák plní uložené úkoly dle zadání.	Žák sám rozhoduje o pořadí a rozsahu zadaných úkolů.
Důraz na pamětné učení a vnější motivaci.	Důraz na objevování věcí a vnitřní motivace.
Důraz na selektivní výkonovou soutěživost.	Důraz na spolupráci ve skupinách.
Vzdělávání je omezeno prostorem třídy.	Vzdělávání jsou otevřeny prostory mimo třídu a školu.
Menší důraz je kladen na tvořivost a iniciativu učitelů i žáků.	Důraz na rozvoj tvořivosti a iniciativy.

Průcha (2001) hodnotí tuto tabulku jako velmi neobjektivní, neboť některé přístupy jsou zahrnovány i v běžných mateřských školách. Proto se nad věcí zamýšlí z hlediska funkcí, jež alternativní školy plní.

Funkce kompenzační: Tato funkce byla současně i důvodem, proč byly alternativní mateřské školy zakládány. Šlo o nahrazení (kompenzaci) nedostatků, které byly shledány v běžných mateřských školách.

Funkce diverzifikační: Slouží k zajištění rozmanitosti ve vzdělávání.

Funkce inovační: Jde o nejdůležitější funkci alternativních škol, na jejímž základě jsou vytvářeny inovativní způsoby vzdělávání. Jedná se zejména o dvě oblasti, a to o inovaci v organizaci vzdělávání, ve které jsou využívány netradiční způsoby komunikace, a o inovace v obsahu vzdělávání, jehož součástí jsou nestandardní vyučovací předměty a metody (Průcha, 2001).

Pojem alternativních škol jsme si přiblížili a nyní se zaměřím na jednotlivé typy alternativních škol a jejich charakteristiku.

2. 3. 1 Montessori pedagogika

Hlavní průkopnicí tohoto směru byla Maria Montessori. Jako první italská žena své doby vystudovala fakultu medicíny. Věnovala se také studiu pedagogiky, neuropsychologie, bojovala za emancipaci a velmi se zajímala o sociální a kulturní tematiku. Jejím hlavním cílem bylo změnit způsob výchovy, který měl být založen na přímém pozorování dítěte. Dítě, které je vychovávané s láskou a respektem, vyrostе v zodpovědného a spolehlivého dospělého. Pro Marii Montessori stálo dítě ve středu všeho. Odmítala myšlenku, že dítě je pouhá bezvládná bytost, jež potřebuje pomoci dospělého (Piroddi, 2020). „*Žádná živá bytost, jež přijde na svět, není pouhé fyzické tělo, má samo v sobě skryté úlohy, ne ty, co vykonávají fyziologické orgány, ale takové, jež záleží na instinktu.*“ (Piroddi, 2020, str. 14). V průběhu prvních 3 let jsou pokládány základy pro vytváření osobnosti dítěte. Jedním ze základních cílů je pomoci dítěti rozvíjet se ve svobodnou osobnost a podpořit jeho samostatnost (Piroddi, 2020). Ať už rodič či dospělí, který se s dítětem setkává v mateřské škole, je v roli průvodce. Jeho úkolem je připravit dítěti prostor plný různých materiálů či aktivit, které v dítěti probudí zájem. Dítěti pouze pomáhá, jeho zásah do jakýchkoli aktivit je minimální. Poskytnutý materiál je přizpůsoben pro dětskou chybu. V případě, že dítě chybu udělá, materiál mu

sám napoví. V Montessori pedagogice je chyba brána jako přirozený jev, jako součást procesu učení (Rýdl, 2018).

Montessori vzdělávání bere v úvahu veškeré fyzické, emocionální a intelektuální vlastnosti člověka v jednotlivých fázích vývoje. Každá úroveň nám pomáhá pochopit potřeby dítěte v jednotlivých obdobích. Nás by měla zajímat hlavně první úroveň, neboť se zabývá dítětem od narození do 6 let. Tuto úroveň nazýváme Absorpční mysl. Dítě poznává vše, co jej obklopuje, nasává nové zkušenosti a poznatky, absorbuje vše okolo. Každá věc, kterou dítě poznává, v něm vzbuzuje zájem a potěšení. Současně dítě prochází senzitivním obdobím, jež jsou určitá období zvýšené vnímavosti. Děti jsou schopné se lépe a bez vysoké námahy učit novým věcem (Piroddi, 2020).

Dle Piroddi (2020, s. 19, 20, 21), jsou senzitivní fáze děleny následovně:

Senzitivní období vazby: od narození do jednoho roku

Prvním senzitivním obdobím je období vazby, které trvá od narození do jednoho roku věku dítěte. V prvním roce života si dítě vytváří pouto s matkou, které je velmi důležité pro uspokojení jeho potřeb.

Senzitivní období řádu: od narození do 6 let

Druhé období je období řádu. Děti potřebují rutinu, vědět, že každý předmět má své místo, co je od nich očekáváno před odchodem z domu, před příchodem z venku nebo když se jde ke stolu jíst. Když budou všechny tyto věci, činnosti jasně nastavené, dítě se bude lépe orientovat a bude vědět, co očekávat.

Senzitivní období pohybu: od 6 měsíců do 6 let

Od chvíle kdy je dítě už schopné samo sedět, vidí svět v podstatě jinými očima. Vše, co ho obklopuje jej láká, má potřebu se dotknout všeho co vidí. Díky své zvědavosti se učí plazit, lézt po čtyřech a nakonec se naučí chodit. Později jsou pro dítě zajímavé činnosti jako navlékání korálků, sbírání malých předmětů nebo šroubování. Při těchto činnostech se rozvíjí jemná motorika.

Senzitivní období jazyka: od narození do 7 let

V tomto období je vhodné dětem poskytnout podnětné prostředí, můžeme využít podnětů i pro více jazyků současně. Je důležité číst dětem pohádky, učit se s nimi říkadla, prohlížet si knihy, ilustrace a společně si o nich povídat.

Senzitivní období smyslů: od narození do 6 let

Kolem druhého roku si můžeme u dítěte všimnout vysokého zájmu o poznávání nových chutí. Malé děti velmi baví vůně květin, hra s hmatem, rádi objevují různé povrchy předmětů. Současně se rozvíjí i zájem o hudbu a rytmus. Je dobré s dětmi zpívat písničky, vytleskávat říkanky, seznamovat je s hudebními nástroji.

Senzitivní období malých předmětů: od 18 měsíců do 7 let

Kolem 10. měsíce začínají být úchopy předmětů záměrné, dítě pocítuje velikou radost z udržení předmětu. Rozvoj koordinace rozvíjíme pomocí ukládání předmětů do misek nebo přesypáváním korálků.

Senzitivní období sociálního života: od narození do 6 let

Poslední fází je fáze sociálního života. Okolo po druhého roku je vhodné dítě naučit pravidla chování, jako je poděkování, omluvit se, poprosit o něco, respektovat druhého při hře i při společné komunikaci, kdy musí vyčkat, až druhý domluví (Piroddi, 2020).

V roce 1929 byla založena Asociation Montessori International - AMI, která je mezinárodní společností, jež podporuje a propaguje Montessori pedagogiku a její hnutí (Průcha, 2001).

2. 3. 2 Waldorfská mateřská škola

Zakladatelem Waldorfských škol byl Rudolf Steiner, který se narodil v roce 1861 v Kraljeveci. Velmi se zajímal o studium přírodovědných disciplín, o literaturu, dějiny a filozofii. Před první světovou válkou postupně rozšiřoval svoji myšlenku o antroposofii a následně založil společnost, jež se touto tematikou zabývala (Rýdl, 1994). V roce 1920 byl požádán, aby vybudoval školu pro děti dělníků, kteří pracovali v továrně Waldorf-Astoria (Kotátková, 2013). Některé myšlenky antroposofie uplatnil během působení ve waldorfských školách (Rýdl, 1994). V České republice byla první Waldorfská mateřská škola založena v roce 1990 v Příbrami (Kotátková, 2013). Nejrozšířenější zastoupení těchto škol je v Německu, kde působí zhruba 150 waldorfských škol. Dále jejich zastoupení můžeme sledovat v Nizozemsku či Rakousku (Průcha, 2001). V současné době se v České republice můžeme setkat s 10 waldorfskými mateřskými školami (Asociace waldorfských mateřských škol, 2022).

Hlavním cíle této pedagogiky je rozvoj dítěte jako celistvé osobnosti. Tedy zaměřit se nejen na duševní stránku, ale i na pohybovou a duchovní. „*Cílem antroposofické pedagogiky bylo a je rozvíjet u člověka, potažmo dítěte jeho tělo, duši i ducha v komplexitě. Jedná se tedy o tělesný, citový, myšlenkový, volní a duchovní vývoj, jež jej má otevírat vyšším duchovním světům, nezávislých na samotném žákovi a na jeho smyslech.*“ (Kasper, Kasperová, 2008, s. 185). Během prvních sedmi let života dítěte, se učí převážně nápodobou, proto je pozornost kladena na praktickou výchovu. Veškeré činnosti probíhají ze zájmu dítěte. Paní učitelky činnosti chystají nebo na nich sami začnou pracovat a děti se na základě své vlastní zvědavosti přidávají. Prostředí mateřské školy je vybaveno předměty z přírodního materiálu, barvy jsou převážně pastelové, neboť mají podporovat pozitivní atmosféru ve třídě. Významné místo má volná hra, která je součástí každodenního dění v mateřské škole. Aktivity, jež jsou přes den realizovány, by měly být pravidelně střídány z individuálních na společné a z řízených na volné. Třídy ve waldorfských školách jsou věkově heterogenní (Koťátková, 2013).

2. 3. 3 Začít spolu

Program Začít spolu, neboli „Step by step“ vznikl v devadesátých letech 20. století. Hlavním cílem bylo vytvořit vzdělávání, kterého se měli zúčastnit i rodiny jiných národností, rodiny různého sociálního postavení i děti se speciálními potřebami. Vzdělávání vychází z myšlenek Montessori pedagogiky. Cílem je vytvořit prostor, ve kterém bude kladen důraz na individuální přístup k dítěti a podporu v samostatnosti. Třídy jsou uspořádány do tzv. center aktivit. Každé centrum je zaměřeno na jinou oblast, např. pokusy, stavebnice, domácnost, školička/knihy, dramatické hry, ateliér neboli dílna a seznamování s písmeny. V každém centru je nachystaná aktivita a děti si individuálně volí, která je nejvíce zajímavá. Třídy jsou heterogenní, neboť spolupráce mezi dětmi mladšími a staršími je velmi přínosná. Mladší děti se učí od starších, starší děti mohou využít svých znalostí a pomoci mladšímu kamarádovi (Koťátková, 2013).

2. 3. 4 Lesní mateřská škola

V České republice se první lesní třídy začaly rozvíjet po roce 2010. Jak už sám název napovídá, veškeré činnosti probíhají venku v lese na čerstvém vzduchu. Rozvoj dítěte je založen na přímých zkušenostech, je podporována spontánní hra a propojení se s přírodou (Šmelová, Prášilová, 2018). Lesní mateřská škola je alternativou k běžné mateřské škole. Jde o vzdělávání, ve kterém jsou děti celoročně v kontaktu s přírodou

(Asociace lesních MŠ, 2022). Všechny aktivity probíhají venku v přírodě, na čerstvém vzduchu a za každého počasí (Kapuciánová, 2010).

Historie vývoje

Počátky lesních mateřských škol (dále jen lesní MŠ) sahají do 50. let 20. století. První lesní MŠ byla založena v Dánsku ženou jménem Ella Flatau, která měla čtyři děti, se kterými trávila většinu času na výletech v přírodě. Postupem času se k nim na výlety přidávaly i děti sousedů a známí. Následně byla na základě této organizace v roce 1954 založena historicky první lesní mateřská škola (Vošahlíková, 2010).

V současnosti můžeme sledovat největší výskyt lesních MŠ v Německu, kde je 1000 těchto zařízení. „V Německu vznikla na základě přímých zkušeností zakladatelek Kerstin Jebesen a Petry Jaeger s dánskou koncepcí první oficiálně uznaná lesní mateřská škola se statutem denního zařízení pro předškolní péči ve Flensburgu v roce 1993.“ (Asociace lesních MŠ, 2022). Od této chvíle jsou lesní MŠ brány jako plnohodnotná varianta k běžným mateřským školám (Metodický portál RVP, 2017).

V České republice se na šíření této myšlenky podílela zejména Emilie Strejčková, která je zakladatelkou pražského ekologického centra Toulcův dvůr. V roce 2004 započala činnost ekologicky orientované mateřské školy „Semínko“ (Asociace lesních MŠ, 2022). První lesní MŠ v České republice byla „Zelená škola“, která byla otevřena v roce 2007 (Metodický portál RVP, 2017).

Charakteristika lesní mateřské školy

Motto lesních MŠ zní: „*Neexistuje špatně počasí, jen špatně oblečené a vybavené dítě.*“ (Šmelová, 2018, str. 25).

Lesní MŠ klade důraz na to, aby rozvoj dítěte probíhal v přirozených podmínkách (Metodický portál RVP, 2017). Rozvoj dovedností se odvíjí od kontaktu s přírodou, dítě poznává své okolí, nachází předměty, které mu dovolí spontánní hru. Dítě se učí na základě přímých zkušeností, učí se jak k přírodě přistupovat šetrně, jak se o ni starat a co vše nám může nabídnout. Cílem lesních mateřských škol je rozvíjet dítě celostně, tedy na úrovni všech rovin vnímání. Je rozvíjena jemná i hrubá motorika a to v činnostech, které děti podporují v kreativitě a fantazii. Děti se seznámí s místem

a přírodou, která je v jejich blízkosti, poznají mnoho rostlin a živočichů (Vošahlíková, 2010).

Můžeme se setkat s dvěma typy lesních mateřských škol a to samostatné lesní mateřské školy a integrované lesní mateřské školy. Zázemí samostatné lesní mateřské školy tvoří ve většině případů pouze maringotka. Ta slouží pro odpolední spánek nebo občerstvení. V současné době se v České republice vyskytuje několik klubů, které fungují na principech lesních mateřských škol. Integrovaná lesní mateřská škola pracuje současně s prvky běžné mateřské školy i lesní mateřské školy. Ve většině případů, se jedná o lesní třídu při běžné MŠ, nebo samostatnou lesní MŠ se zázemím v běžné MŠ. Lesní třídy vychází každé dopoledne na čerstvý vzduch, do zázemí MŠ se vrací na oběd a odpočinek. Existuje i mnoho způsobů, jak zapojit prvky LMŠ i v běžných mateřských školách (např. projektové týdny, lesní dny apod.) (Vošahlíková, 2010).

Dle některých výzkumů vyplývá, že děti, které navštěvovaly v předškolním věku lesní MŠ, mají lepší vývoj hrubé a jemné motoriky, jsou mnohem odolnější vůči běžným onemocněním a daleko lépe chápou okolní svět (Šmelová, 2018).

Vzdělávací program lesních mateřských škol

Rozvoj kompetencí a připravenost dítěte z lesní MŠ probíhá v šesti oblastech. Mezi oblasti, které jsou rozvíjeny nejčastěji, můžeme zařadit jemnou a hrubou motoriku, rozvoj sebevědomí, kreativitu a fantazii, znalosti o přírodě, ekologii a sociální kompetence. Všechny tyto dovednosti a postoje jsou v lesní MŠ rozvíjeny na základě všestranného rozvoje dítěte.

Příroda nám nabízí pro rozvoj hrubé a jemné motoriky nespočet podnětů, které v běžné mateřské škole jen stěží najdeme. Hrubá motorika je rozvíjena doslova na každém kroku. Jen při běhu po nerovném terénu se děti učí rovnováhy, mohou volněji běhat, nejsou omezeny prostorem, přenášet věci, třídit věci, lézt po pařezech, příroda jim nabízí rozmanité příležitosti. Při činnostech jako je skládání obrázků z přírodnin nebo stavění domečků pro skřítky rozvíjí jemnou motoriku.

Kreativita je vlastnost, kterou bychom u dětí předškolního věku měli podporovat. S přibývajícím věkem a svazujícím školským systémem, není kreativita

u starších dětí podněcována. V lesních MŠ je rozvoj kreativity a fantazie zahrnuta v každodenních činnostech.

Sociální kompetence je jedna z nejdůležitějších oblastí rozvoje, neboť ji využíváme po celý život. Schopnost komunikace, spolupráce, projevení soucitu nebo ochota pomoci druhému člověku. Stejně jako v běžných mateřských školách, tak i v lesní MŠ je tato oblast rozvíjena každodenně. Při spontánních činnostech nebo při cílené spolupráci s ostatními dětmi. Učitel je vzorem, proto by měl vykazovat jasné známky slušného chování. Měl by být schopen děti vyslechnout a snažit se nalézt společná řešení v problémových situacích. Tuto oblast rozvíjíme pomocí nastavených pravidel třídy.

Sebevědomí dítěte se rozvíjí na základě aktivit, které nám příroda nabízí. Každé z dětí si najde činnost, která mu vyhovuje, dokáže zhodnotit své schopnosti a dovednosti a uvědomuje si rozdílnosti každého z nás. Pedagog by neměl podporovat soutěživost či jakýmkoli způsobem poukazovat na fyzicky slabší děti.

Od dětí předškolního věku často slyším otázky: „Co je to?“ a „Proč to tak je?“. Jejich zvědavost je přirozeným jevem, který se snažíme v předškolním věku podporovat. V přírodě je mnoho podnětů na prozkoumání, ať už probíhá spontánně ze strany dětí nebo cíleně ze strany pedagoga. V lesních MŠ děti poznávají přírodu a učí se o ní každý den. Proměny ročního období nabízí rozmanitou nabídku aktivit (Vošahlíková, 2010).

4. Tvořivost

V dnešním světě je tvořivost jednou z nejdůležitějších vlastností, kterou je zapotřebí u dětí předškolního věku rozvíjet. Umožňuje nám kreativní myšlení a nacházení nových způsobů či vypořádávání se ve změněných životních podmínkách. U dětí předškolního věku můžeme pozorovat, že jsou ve svých hrách a činnostech velice nápadité, odráží se v nich jejich fantazie a tuto schopnost je třeba podporovat i nadále. Schopnost být kreativní a tvořivý má význam i v dalších rovinách. Například kreativita pozitivně ovlivňuje sebevědomí dítěte, to se cítí schopnější a dokáže se lépe prosazovat. Současně má veliký vliv na rozvoj chápavosti dítěte, díky čemuž je dítě více motivováno tomu objevovat a učit se nové věci (Fichnová, Szobiová, 2007).

Při zapojení tvořivých her můžeme docílit toho, že dítě bude poznávat svět kolem sebe a své kamarády. Současně podpoříme rozvoj slovní zásoby a komunikaci mezi dětmi, s čímž souvisí i upevňování vztahů a sociální začlenění. Při tvoření si děti zdokonalují jemnou a hrubou motoriku a kreativní myšlení. Takové činnosti jsou velmi v oblibě, jelikož dovolují promítání vlastní fantazie a pohledu na svět. Činnost, která děti baví a cítí se v ní příjemně, uvolňuje současně i atmosféru ve třídě, která pomáhá k zapojení dětí, jež jsou v ostatních činnostech ostýchavé. Ve výsledcích těchto prací můžeme pozorovat individualitu každého dítěte, jež se do díla odráží, což nám může pomoci děti lépe poznat (Špačková, 1998).

Pro správný rozvoj tvořivosti je zapotřebí nahlížet i na vývojové hledisko dítěte. Je důležité se zaměřovat na rozvoj dovedností, schopností ale i vlastností, které se doplňují a tvoří u jedince komplex tvůrčího potencionálu. Tyto faktory budeme nejlépe podporovat tvůrčí a různorodou prací. Důležité je respektovat individualitu každého dítěte, pochopit, že každé má jiné představy a osobnost (Hlavsa a kol., 1986). Dle Martina D. Polínka je důkazem zdravé osobnosti schopnost tvořit a kreativní myšlení. Můžeme to tedy chápat tak, že rozvíjením tvořivého myšlení dokážeme eliminovat rizikové chování u dítěte (Polínek, 2015).

A. Maslow uvádí dva různé způsoby tvořivosti. Prvním způsobem je tvořivost, jež vychází z nadání dítěte a druhým způsobem je tvořivost vycházející ze sebeaktualizace, která vede k naplnění základních psychických potřeb. Tento způsob je spontánní, přirozené a nenucené pochopení světa kolem nás. J. Zinker nahlíží na

tvorivost jako na proces, ve kterém je nám umožněno zobrazit náš vnitřní svět, a díky tomu se stává uzdravujícím. Dle studií V. Oaclandera tvorivost souvisí s představivostí a jeho výzkumy dokazují, že dítě s rozvinutou představivostí, je schopné lépe se učit a vypořádat s nároky života (Polínek, 2015).

4. 1 Vztah dítěte k přírodě

U dětí předškolního věku je potřeba vytvářet vztah k přírodě tak, aby byly schopné přírodu pozorovat, dokázaly si ji samostatně všimnout a odhalovat souvislosti, které nám nabízí. Dále také, aby uměly nakládat s jejími součástmi a prožívaly zážitky, které jsou následně schopné vyjádřit slovně nebo jinými prostředky. Současně se rozvíjí i poznávací schopnosti, myšlení a samostatnost dítěte při seznamování s přírodou (Opravilová, 1985). Je důležité, aby toto seznamování probíhalo přirozeně na základě vlastních prožitků dítěte.

„Pozorování, které probíhá v přirozených podmínkách, učitelka taktně usměrňuje, aby v něm mohla uplatnit také porovnávání, analyzování, shrnování, ale i třídění, seskupování a řazení, které ač zpočátku navozovány učitelkou, přecházejí v samostatnou činnost dětí.“ (Opravilová, 1985, str. 191). Takto koordinujeme manipulační činnosti dětí, které postupem času přecházejí ve vyšší formu myšlení a odhalování vztahů přírody. Proces odhalování vztahů přechází od vztahů jedinečných ke vztahům obecnějším až k zákonitostem přírody. Díky tomu se dítě pomalu učí chápat, že pro všechny rostliny je důležitý vztah světla a tepla, tedy slunce, které na ně svítí a voda, kterou jsou zalévány (Opravilová, 1985).

Seznamování s přírodou má také úkol výchovný, neboť dítěti poskytuje informace o způsobu života člověka v souladu s přírodou. Pomáhá vytvářet vztah k přírodě, aktivně se podílet na její ochraně a naučit se základní pravidla, jak se v přírodě chovat a jak v přírodě jednat. Dítě na základě poznávání přírody pochopí, že je to prostředí, která nám může poskytnout mnoho zajímavých prožitků. Činnosti v přírodě jsou zdrojem situací, ve kterých děti mohou uplatňovat své tvořivé potřeby a zájmy, čímž získají pocit uspokojení a radosti. *„Podporují, podněcují a usměrňují dětské poznání, rozvíjejí poznávací schopnosti, vnímání, představivost, pozornost a myšlení a umožňují posilování žádoucích povahových rysů dětí, vytváření základních*

mravních pravidel, vedou ke vnímání krásy a harmonie v přírodě.“ (Opravilová, 1985, str. 192).

4. 2 Různé druhy přírodního materiálu, které se hodí do MŠ a jejich využití

Pro práci s přírodními materiály v mateřské škole, můžeme využít snad všechny druhy, co nás jen napadnou. Je zapotřebí přizpůsobit jejich vzhled, či povrch pro práci s dětmi a dodržovat hygienické zásady. S přírodou můžeme pracovat i přímo na procházce v lese. Stačí se pořádně zadívat a nechat pracovat dětskou fantazii.

Dřevo

Dřevo je jedno z nejpoužívanějších přírodních materiálů. Je pro nás dostupné celoročně, neboť i když bydlíte ve městě, jistě se v blízkosti vašeho bydliště najde aspoň jeden strom. Se dřevem se dá pracovat mnoha způsoby a je základem pro většinu činností s přírodními materiály. Jeho rozmanitost nám umožňuje originalitu každého výtvaru. Vzhled jeho povrchu závisí na opracování. Vzhledem k tomu, že s materiálem budou pracovat děti, musíme volit kousky, u kterých nehrozí žádné zranění. Tedy žádné pichlavé části, možnost zadření si třísky, říznutí se nebo jiná poranění.

Klacíky

Klacíky můžeme využít jako doplnění či dozdobení našeho výtvaru. Můžeme kombinovat délky, tloušťky a zakřivení. Lze s nimi pracovat i samostatně jako druh psacího náčiní, lze je využít jako malířské náčiní nebo s nimi můžeme malovat do písku či hlíny.

Listy

Listy využíváme převážně v podzimních měsících, kdy se nám příroda krásně zbarví. Opět se nám zde nabízí rozmanité možnosti, jak tvarem, tak právě zmíněnými barvami. Můžeme je využít pro výtvarné činnosti jako je frotáž, lepení a dokreslení lesních skřítků, navlékání na provázek a následně vytvořené řetězy zavěsit apod.

Jehličí

Jelikož většina z nás má jehličí spojené převážně s vánočním stromem, řekla bych, že se jeho využití hodí spíše na zimní měsíce. Použít bychom ho však měli zavčas, neboť nám větvičky po delší době v teplém prostředí opadají. Lze jej mít ve

třídě jako vánoční výzdobu a nechat si krásně provonět prostředí nebo s nimi zkoušet výtvarné činnosti, obtiskování či tvoření ledových ozdob.

Šišky

Šišky jsou velmi vděčný materiál. Stejně jako listy nebo klacíky, tak i šišky máme různých velikostí. Vzhledově se liší podle druhu stromu např. jedle má šišky velké podlouhlé, stejně jako smrk, kdežto borovice už mají šišky menšího vzrůstu, jsou kulatější a otevřenější. Jejich využití je vhodné na jednoduchá krmítka pro ptáčky nebo si vytvořit panáčky.

Plody stromů a keřů – šípky, žaludy

Šípky jsou kulovité plody růží. Mají výrazně červenou barvu a jejich povrch je hladký. Můžeme je využít přímo otrhané z keře nebo je nechat vysušit a následně navlékat na provázek jako korále.

Mně osobně vždy žaludy připomínali malé skřítky s čepičkou na hlavě. Tento plod roste na dubu a je dobře využitelný pro tvoření postaviček nebo jako doplnění většího výtvoru.

Kůra stromů

Kůra stromu je pro děti velmi atraktivním materiálem. Mohou zkoumat její strukturu, je zajímavá jak pro zrak, tak i pro rozvoj hmatu. V případě že strom, z kterého máme kůru, byl napaden kůrovcem, bude pro děti jistě zajímavé podívat se na chodbičky, jež se objevily na vnitřní straně kůry. Stejně jako u listů, i struktura kůry vyzývá k výtvarné činnosti frotáž.

Mech

Mech je krásná rostlina, kterou v lese potkáváme na každém kroku. Jeho barva je krásně výrazná a proto bych řekla, že pro děti lákavá, stejně jako jeho měkkost.

Květiny

Na jaře a v létě máme nespočet druhů květin, které můžeme využít pro tvořivé činnosti v mateřské škole. Současně je to výborný výukový prvek. Děti se učí přirozenou cestou, spontánně objevují nové druhy, zapojují všechny smysly. Hmat, zrak, rozlišují barvy květin, velikost, mohou zkoumat podobnosti mezi květinami a čich, poznávání vůní, květiny vybízí, abychom si přivoněli.

Kameny

Z kamínků lze vyrobit jednoduchý hudební nástroj. Děti nejen že budou při tvoření rozvíjet jemnou motoriku, ale současně se jejich nadšení z výrobku bude promítat i v dalších činnostech. Výrobek nebude jen založen do složky, ale plně ho využijeme při hudebních aktivitách, kde děti rozvíjí rytmus a svůj pozitivní vztah k němu.

Písek, kokos, mák

Obecně sypké materiály jsou využitelné mnoha způsoby. Stačí nasypat několik druhů do krabiček a děti mohou rozvíjet svoji sluchovou diferenciaci při chrastění. V druhém případě můžeme tento materiál využít jako ozdobný. Stačí potřít libovolný povrch (papír, květináček, apod.) sekundovým lepidlem a posypat například kokosem.

Hlína

Hlína je velmi lákavý materiál pro děti předškolního věku. Místo umělé plastelíny, děti budou tvořit s hlínou, se kterou je práce podobná. Jako pozitivum vidím také v tom, že výtvořky, které děti vytvoří, můžeme nechat vypálit či zaschnout a následně vystavit ve třídě.

Různá semínka – slunečnice, dýně, mandle

Semínka jsou vhodný materiál pro rozvoj zrakové diferenciaci. Děti necháme semínka třídít podle barvy, velikosti nebo druhu. Stejně tak si můžeme udělat ochutnávací kolečko. Jako výtvarný materiál jsou semínka vhodná pro krmítko pro ptáčky, kdy všechny smícháme dohromady nebo jako zdobný doplněk, kdy každé semínko lepíme samostatně, tudíž rozvíjíme jemnou motoriku.

Ořechy

U ořechů jsou využitelné obě jeho části. Rozloupávání ořechů by měl zajistit pedagog, následně si děti mohou vyloupat jádřírka a shromáždit je do jedné misky. Následně může probíhat společné ochutnávání v komunitním kruhu, povídání si, jak nám chutná, jestli je sladké nebo kyselé, zda už děti oříšek někdy jedly apod. Skořápky pak využijeme pro výtvarnou činnost.

Led

Při práci s vodou/ledem je dobré zapojit do řízených činností pokus. Ten dětem přiblíží vlastnosti vody, jež zahrnuje i tuhnutí. Mírně vidím pouze v tom, že výrobek, který z ledu vytvoříme nebo práce, na které budeme pracovat, je pouze chvilková.

Skořápky od vajíček

Skořápky či celá vajíčka používáme pro tvorbu převážně přes velikonoční svátky. S dětmi vajíčka barvíme, zdobíme a následně je můžeme zavěsit do třídy jako dekoraci. Samotné skořápky můžeme využít jako mističky pro zasazení semínka.

Koření

Máme nespočet druhů, které lze využít v mateřské škole. Během vánočních svátků stačí vzít celý pomeranč a hřebíček, který budeme zapichovat no slupky. Můžeme tvořit abstraktní obrazce či konkrétní obrázky. Současně nám vůně citrónu i hřebíčku krásně provoní celý prostor třídy. Další variantou je práce s celou skořicí nebo badyánem, který má tvar květiny. Velmi jednoduchou aktivitou je vytvoření si vlastního pytlíčku, do kterého si každé z dětí namíchá svoji vlastní směs koření.

PRAKTICKÁ ČÁST

Cíl praktické části

Cílem praktické části bylo vytvořit soubor metodických listů pro tvorbu z přírodních materiálů a každý z těchto výrobků prakticky vytvořit s dětmi z mateřské školy. Rozdělena je na dvě části, kdy první část je vymezena jednotlivým metodickým listům, které jsou seřazeny podle ročního období, a v druhé části jsou doloženy fotografie z mého tvoření s dětmi v MŠ.

Metodika

V praktické části bakalářské práce jsem zvolila kvalitativní metodu přímého pozorování dětí, při tvoření z přírodních materiálů dle návrhu. Jednotlivé práce dětí jsou doloženy na konci bakalářské práce ukázkovou fotodokumentací.

„Pozorování je nejtypičtější metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Uplatňuje se v nejrůznějších situacích a výzkumník pomocí něho chce poznat, popsat a pochopit lidi a prostředí, ve kterém působí.“ (Gavora, 2010, str. 188).

Charakteristika výzkumného vzorku

Skupina dětí

Navrhované výtvary byly předkládány dětem z Mateřské školy Mrsklesy ve třídě Berušek. Věk dětí byl od 5 do 7 let. Celkový počet dětí ve třídě byl 20, z toho 8 chlapců a 12 děvčat. Do MŠ jsem docházela 4 týdny a to každé pondělí a pátek. Pro každý výtvar mi paní ředitelka vybrala dvě děti, se kterými jsem tvořila.

5. Návrhy výrobků do MŠ

JARO

1. CHRASŤÍTKO Z OŘECHŮ

Věková skupina: 5 -7 let

Časová náročnost: 45 minut

Očekávané výstupy:

- ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, zacházet s výtvarným materiálem)
- rozlišovat aktivity, které mohou zdraví okolního prostředí podporovat a které je mohou poškozovat
- poznávat přírodu – některé stromy, keře a jejich plody

Konkrétní dovednosti:

- děti mají správný úchop psacího náčiní
- zvládnou pracovat s různými materiály (dřevo, rýže, ořechy)
- s dopomocí zvládnou obmotat drátek kolem klacíku

Motivace:

S dětmi si popovídáme o ořechu. Kde se ořechy berou? Viděli jste už nějaký? A jak takový ořech chutná? Myslíte si, že ořech je potrava pouze pro člověka? Která zvířátka by mohla ořech také jíst? Znáte nějakou pohádku, ve které jsou oříšky?

Pohybová aktivita: „Zásoby na zimu“

Organizace: Děti rozdělíme do dvou týmů a uděláme jim vlastní „hnízdo“. Každý tým bude hledat v prostorách třídy schované oříšky, které bude nosit zpět do svého hnízda. Oříšky nosí pouze po jednom.

S dětmi se naučíme písničku o veverce, ke které následně využijeme naše vyrobené chrastítka.

Veverka Čiperka P. Jurkovič/ E. Hurdová

Ve-ver-ka Či-per-ka po-bí-há v le-se, lís-ko-vý o-ří-šek s se-bou si ne-se. Ská-če si ve-ver-ka
v ko-ru-nách stro-mů. Hop a skok, hop a skok. Či-per-ka vra-cí se do-mů.

Co budeme potřebovat?

Materiál:

- pevná vidlicově rozdvojená větev
- vlašské ořechy
- rýže, kamínky
- rolničky
- barevná stuha
- pevný drátek

Pomůcky:

- kleště na drát
- nůžky
- lepidlo
- barevný fix

Pracovní postup:

1. Rozloupneme dva/tři (záleží na velikosti větve) vlašské ořechy na půlky a vyprázdníme je.

2. Každou skořápku dotvoříme pomocí fixu.

3. Mezi rozdvojenou větev natáhneme drátek a na konci ho pevně omotáme a utáhneme.

4. Jednu poloviny ořechu naplníme rýží a přiložíme k drátku.

5. Pomocí tavné pistole nanese se lepidlo a přiložíme druhou skořápku tak, aby drát ležel mezi oběma půlkami ořechů.

6. Nastříháme si malé proužky stuhy, na kterou navlečeme rolničku.

7. Rolničky nakonec přivážeme na drátek mezi ořechy.

2. MALÁ ZAHRÁDKA

Věková skupina: 3 – 7 let

Časová náročnost: 15 minut

Očekávané výstupy:

- ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, zacházet s výtvarným materiálem)
- zvládat jednoduchou obsluhu a pracovní úkony (postarat se o hračky, pomůcky, uklidit po sobě, udržovat pořádek, zvládat jednoduché úklidové práce, práce na zahradě apod.)
- zacházet s běžnými předměty denní potřeby, hračkami, pomůckami, drobnými nástroji, výtvarnými pomůckami, běžnými pracovními pomůckami
- záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost

Konkrétní dovednosti:

- děti se seznámí s procesem růstu rostlinky
- naučí se, že se musíme o přírodu kolem sebe starat, aby nám krásně rostla
- získají základy zodpovědnosti při starání se o semínko, dokud nevyroste

Motivace:

Povídání si o jaře:

Co se děje na jaře? Jaké květinčky děti znáte? Která květinčka je bílá jako sníh a vykukuje jako první na jaře a po sněhu má i jméno? Která květinčka má trny? Která květinčka je žlutá a na konci jména má lišku? My si teď zahrajeme na malé zahradníčky a jednu takovou rostlinku si spolu zasadíme.

Říkanka:

V zemi malé semínko

dřep

Spinká jenom malinko.

Když sluníčko zasvítí,

semínko nám vyklíčí.

pomalu zvedáme ruce nad hlavu

Klíčí stále výš a výš,

zvednou se do stoje

Až poupátko uvidíš.

ruce sepnuté nahoře

A pak z toho poupěte

Nádherný květ vykvete.

roztáhneme ruce

Co budeme potřebovat?

Materiál:

- obal na vejce
- skořápky
- zemina
- semínka

Pomůcky:

- lžička
- voda

Pracovní postup:

1. Požádáme děti/rodiče, aby si přinesli jedno vyfouknuté vajíčko
2. Společně si ve školce vajíčka rozloupneme něco málo nad polovinou, aby nám vznikla mistička.

3. Každé z dětí si do své skořápky přidá trochu zeminy.

4. Následně vloží semínko (volíme semena, kterým netrvá příliš dlouho klíčit) a zalijeme trochou vody.

5. Všechny skořápky posadíme do obalu od vajec a čekáme, až nám začne semínko klíčit.

LÉTO

3. KVĚTINOVÁ ZAHRADA

Věková skupina: 5 – 7 let

Časová náročnost: 30 minut

Očekávané výstupy učení:

- záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost
- ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, zacházet s výtvarným materiálem)
- poznat a pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno
- zacházet s běžnými předměty denní potřeby, hračkami, pomůckami, drobnými nástroji, výtvarnými pomůckami, běžnými pracovními pomůckami

Konkrétní dovednosti:

- poznávání letních květin
- rozvoj jemné motoriky, při práci s nůžkami a navlékání gumiček
- schopnost provlékat stonky květin mezi gumičkami

Motivace:

Nejdříve si s dětmi povykládáme o rostlinkách a ukážeme, jaké druhy máme a děti s nimi seznámíme. Na základě těchto znalostí dále pracujeme s pohybovou aktivitou.

Pohybová aktivita: „Květinová louka s padákem“

Organizace: paní učitelka dětem rozdává čelenky z papíru. Na každé čelence je obrázek nějaké květiny. Děti stojí okolo padáku a drží ho oběma rukama. Uprostřed padáku je míč. Děti mají na hlavě čelenky s květinami. Učitelka řekne název květiny a děti se pohybem padáku snaží dostat míč k dítěti, které představuje určenou rostlinku.

Co budeme potřebovat?

Materiál:

- letní květiny
- karton
- gumičky (libovolné barvy)

Pomůcky:

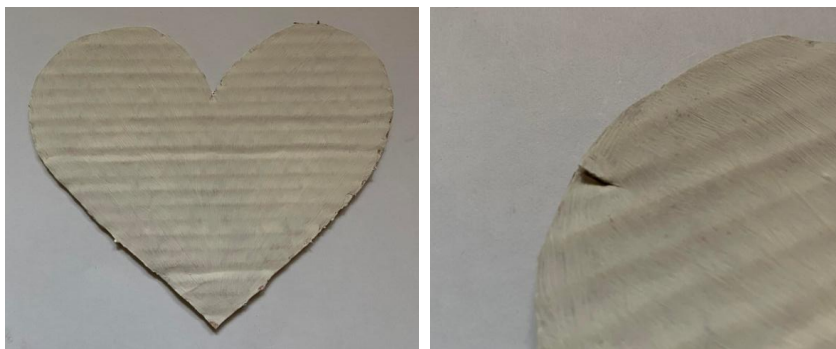
- nůžky
- temperové barvy, štětec

Pracovní postup:

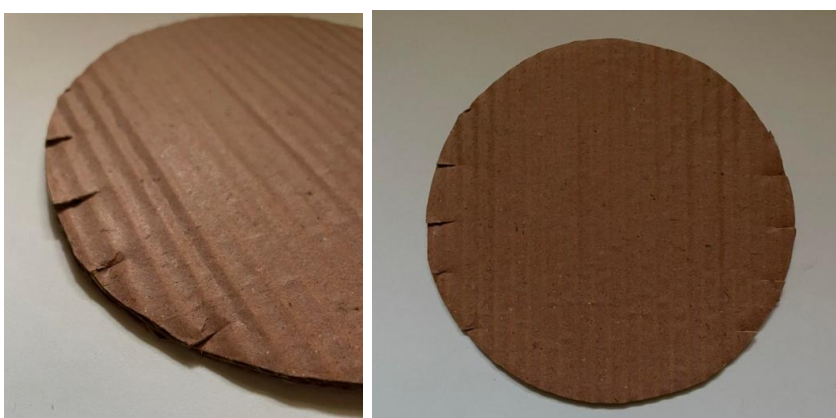
1. Na procházce si s dětmi nasbíráme různé letní květiny.

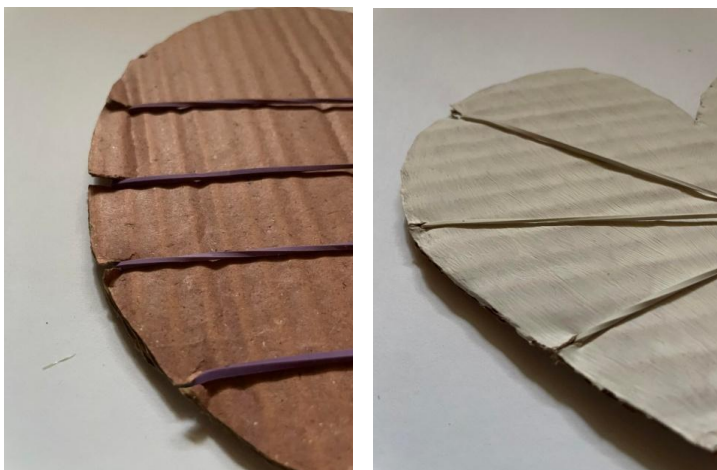
2. V MŠ si následně vystříhneme z kartonu kruh nebo srdce. (tvar můžeme natřít temperovou barvou).

3. Po obvodu vystříhnutého tvaru uděláme 4 – 5 průstřihů (na každá straně).

4. Do průstřihů vložíme gumičky libovolné barvy.

5. Následně mezi gumičky provlékáme květiny.

6. Nakonec uděláme díрку na provázek pro případné zavěšení.

4. VESELÉ KVĚTINÁČE

Věková skupina: 5 – 7 let

Časová náročnost: 30 minut

Očekávané výstupy učení:

- záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost
- zacházet s běžnými předměty denní potřeby, hračkami, pomůckami, drobnými nástroji, výtvarnými pomůckami, běžnými pracovními pomůckami
- ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, zacházet s výtvarným materiálem)

Konkrétní dovednosti:

- děti se naučí poznávat různé druhy semínek
- rozvoj jemné motoriky při práci se štětcem, správný úchop psacího náčiní

Motivace:

S dětmi se naučíme písničku o Pampelišce.

TEXT A HUDBA **MILENA RAKOVÁ**

Na za - hrád-ce pod jab - lo - ní ros - te
žlu - tá ky - tič - ka, kaž - dý den se
zrá - na dí - vá do zla - té - ho slu - nič - ka.

Co budeme potřebovat?

Materiál:

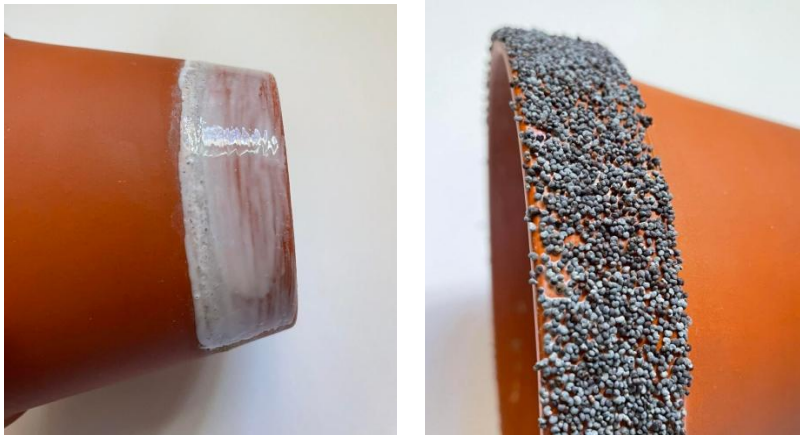
- malé hliněné květináče
- semínka (dýně, mák, sezam)

Pomůcky:

- lepidlo
- štětec
- tavná pistole

Pracovní postup:

1. Místa, která chceme ozdobit, potřeme lepidlem a posypeme semínky.

2. Větší semínka jako je dýně nebo obilí, potřeme lepidel zvlášť a lepíme zvlášť.

3. Po zaschnutí můžeme květináče naplnit hlínou a zasadit buď nové semínko, nebo přesadit květinu z jiného květináče.

PODZIM

5. OKÉNKO DO SVĚTA LESNÍCH SKŘÍTKŮ

Věková skupina: 5 – 7 let

Časová náročnost: 60 minut

Očekávané výstupy učení:

- poznávat přírodu – některé stromy, keře a jejich plody
- ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, zacházet s výtvarným materiálem)
- záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost
- postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí
- vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech

Konkrétní dovednosti:

- práce s různými přírodninami
- rozvoj jemné motoriky, práce s provázkem
- přenesení své fantazie do reálné podoby

Motivace:

Domeček pro skřítky

Na vycházku půjdeme s dětmi do lesa, kde budou z přírodního materiálu stavět domečky pro skřítky. Zároveň si společně nasbíráme přírodniny do třídy na tvoření okénka.

**Já jsem malý skříteček,
v lese mám svůj domeček.
Ráno, když se probudím,
čepeček si upravím.**

děti sedí ve dřepu

**Pak si chodím zaplavat,
v tůňce plavu tuze rád.**

spojí ruce nad hlavou a udělají střechu

protahují se a pomalu se postaví

drží se za hlavu

Vážky tady létají,

chodí po prostoru a rukama napodobují plavání

žabky zase skákají.

rozpaží ruce a poletují volně po prostoru

skákají jako žabky

Co budeme potřebovat?

Materiál:

- 4 klacíky přibližně stejné délky a šířky
- dalších zhruba 10 menších klacíků
- barevné listy
- šípky
- šišky (menší, větší)

Pomůcky:

- tavná lepicí pistole
- nůžky
- provázek

Pracovní postup:

1. Vezmeme si 4 největší klacíky a slepíme je do tvaru čtverce.

2. Všechny rohy omotáme provázkem.

3. Rozmyslíme si, který roh budeme zdobit a přivážeme k němu menší klacíčky.

4. Dále podle své fantazie přidáváme ostatní věci.

5. Dolepujeme barevné listy, šišky, šípky a žaludy.

6. SLUNCE Z VĚTVIČEK

Věková skupina: 5 – 7 let

Časová náročnost: 45 minut

Očekávané výstupy učení:

- poznávat přírodu – některé stromy, keře a jejich plody
- záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost
- vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech
- ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, zacházet s výtvarným materiálem)

Konkrétní dovednosti:

- rozvoj jemné motoriky, práce s nůžkami, menšími plodinami (šípky)
- spolupráce s ostatními dětmi

Motivace:

Pohybová aktivita: „Co najdeme v lese?“

Organizace: Děti sedí na koberci v kruhu a mezi sebou mají položené obrázky rostlin a plodin, které najdeme v lese. Vybereme jedno dítě, to si vezme košíček a bude chodit kolem kruhu. Během chůze všichni odříkávají říkanku. Poté co se říkanka dokončí, vybrané dítě má za úkol vzít jeden obrázek toho, co si myslí, že můžeme najít v lese. Následně ukáže ostatním dětem, co vybralo a ty mu poví, jestli zvolilo správně.

Ještě dnes, ještě dnes

Navštívím já hustý les.

Ještě dnes, ještě dnes

Navštívím já hustý les.

Copak asi najdu,

Když do houští zajdu?

Ještě dnes, ještě dnes

Navštívím já les.

Co budeme potřebovat?

Materiál:

- kruh z kartonu
- klacíky různých velikostí
- šípky
- šišky
- kaštiny

Pomůcky:

- nůžky
- tavná lepicí pistole

Pracovní postup:

1. Nejdříve si vystříhneme z kartonu mezikruží o průměru 3-4 cm a na jedné straně uděláme díрку na provázek.

2. Následně pomocí tavné pistole lepíme postupně klacíky jeden vedle druhého.

3. Hotový kruh z klacíků doplníme dalšími přírodninami (šišky, šípky, kaštiny, atd..).

4. Nakonec provlékneme provázek na zavěšení.

ZIMA

7. KRMÍTKA PRO PTÁČKY

Věková skupina: 3 – 7 let

Časová náročnost: 30 minut

Očekávané výstupy učení:

- záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost
- ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, zacházet s výtvarným materiálem)
- zacházet s běžnými předměty denní potřeby, hračkami, pomůckami, drobnými nástroji, výtvarnými pomůckami, běžnými pracovními pomůckami

Konkrétní dovednosti:

- poznávání semínek
- rozvoj jemné motoriky při práci s formičkami

Motivace:

Povídání si o zimě

Děti zima už je tady a venku nám napadl krásný bílý sníh. Zatímco my, jsme doma hezky v teple a maminky nám chystají cukroví a dobré pokrmy, zvířátka venku mají problém najít potravu. A víte proč? Protože jim to všechno schoval sníh. Přesto se občas najde někdo, kdo chodí v zimě do lesa a dává zvířátkům třeba jablíčka na strom. A protože i někteří ptáčci zůstávají na zimu tady u nás, tak my jim dnes spolu vyrobíme krmítka plná semínek.

Co budeme potřebovat?

Materiál:

- semínka pro ptáčky
- želatina
- voda

Pomůcky:

- formička (srdce, hvězda, kruh)
- provázek

Pracovní postup:

1. Do hrnce nalijeme studenou vodu, 2 sáčky želatiny a mícháme, dokud se nám želatina nerozpustí.

2. Přidáme semínka a opět promícháme.

3. Vezmeme si formičku libovolného tvaru a naplníme směsí. Nesmíme zapomenout na brčko, které nám vytvoří díрку pro provázek na zavěšení.

4. Vše vyskládáme na plech/pečicí papír a necháme uležet minimálně 1 hodinu.

5. Pokud nám směs ztvrdla, opatrně ji oddělíme od formiček.

6. Nakonec protáhneme provázek dírkou a zavěsíme hotové krmítko pro ptáčky (nejlépe na zahradu u MŠ).

8. LEDOVÁ OZDOBA

Věková skupina: 3 – 7 let

Časová náročnost: 15 minut

Očekávané výstupy:

- záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost
- ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, zacházet s výtvarným materiálem)
- zacházet s běžnými předměty denní potřeby, hračkami, pomůckami, drobnými nástroji, výtvarnými pomůckami, běžnými pracovními pomůckami
- poznávat přírodu – některé stromy, keře a jejich plody

Konkrétní dovednosti:

- rozvoj jemné motoriky při práci s menšími přírodninami
- seznámení se s procesem přeměny kapaliny na pevnou látku

Motivace:

S dětmi se naučíme krátkou básničku:

Když zvoneček zazvoní,

Jsou tu Vánoce.

Cukroví tu zavoní,

Jako vždycky po roce.

Stromeček se ozdobí

Svítil bude zas.

Nikdo se teď nezlobí,

Vždyť je lásky čas.

Následovalo by grafomotrické cvičení, kde děti budou kreslit na arch papíru kruhy (vánoční ozdoby). Papír může být vystřižen do tvaru stromku. K pohybu si s dětmi povíme říkanku: „Ozdoby já nakreslím, na stromeček je zavěším.“

Co budeme potřebovat?

Materiál:

- ozdoby (jehličí, šípky, provázky)
- voda

Pomůcky:

- provázek
- formička (krabička od sýrů)
- igelitový sáček

Pracovní postup:

1. Vezmeme si formičku (papírovou krabičku) a vyložíme ji igelitovým sáčkem, aby nám šla zmražená ozdoba lehce vyjmout.

2. Do formičky naskládáme jehličí, šípky, mašličky a poutko z provázku nebo ze stuhy na zavěšení a vše zalijeme vodou. Dáme zamrznout (ven, do mrazáku)

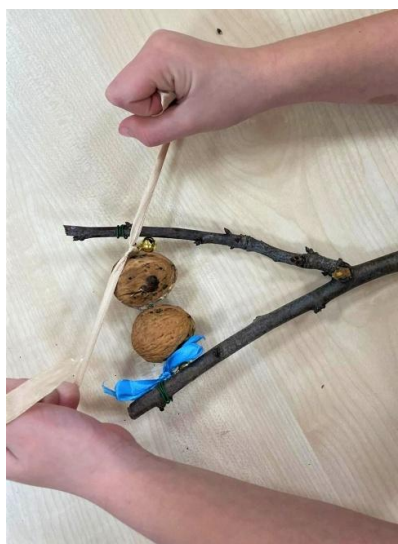
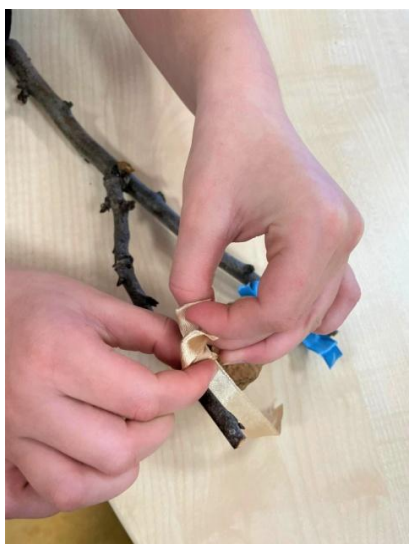

3. Nakonec zmrzlou ozdobu vyjmeme z formy a pověsíme na stromeček na zahrádce.

6. Prakticky realizované výtvary s dětmi

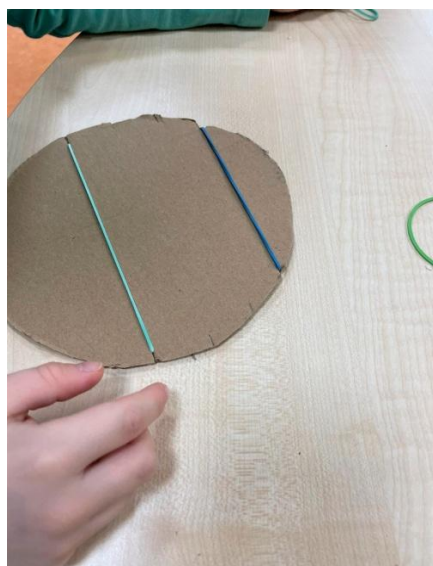
1. CHRASŤÍTKO

2. MALÁ ZAHRÁDKA

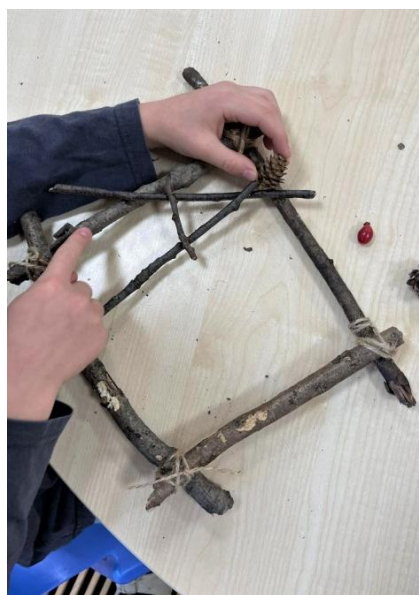
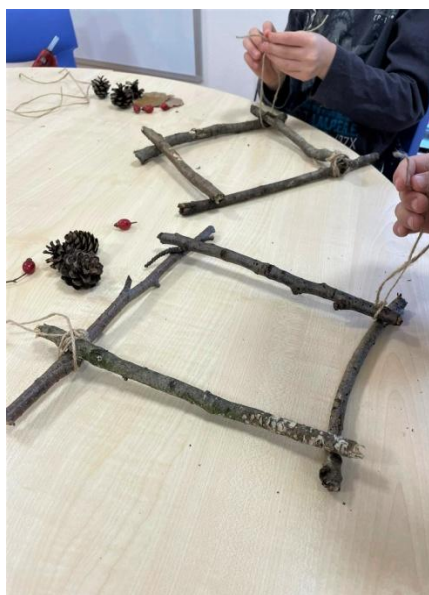
3. KVĚTINOVÁ ZAHRADA

4. VESELÉ KVĚTINÁČE

5. OKÉNKO DO SVĚTA LESNÍCH SKŘÍTKŮ

6. PODZIMNÍ MANDALA Z VĚTVIČEK

7. KRMÍTKO PRO PTÁČKY

8. LEDOVÁ OZDOBA

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo poukázat na rozmanitost přírody, zdůraznit důležitost pozitivního vztahu k ní a vytvořit soubor metodických listů pro praktické využití v mateřské škole.

V teoretické části jsme si přiblížili specifika dětí předškolního věku, cíle předškolního vzdělávání, vysvětlili jsme si, proč je důležité zahrnovat práci s přírodním materiálem do předškolní výchovy. Současně jsme si řekli jak podporovat tvořivost a fantazii a jak jsou tyto dvě věci důležité pro další vzdělávání. Následně byly definovány alternativní mateřské školy, jež mají zastoupení v České republice a se kterými se můžeme nejčastěji setkat. Seznámili jsme se s hlavními rysy a principy lesní mateřské školy a okrajově se podívali na jejich vzdělávací program.

Praktická část obsahuje několik různých výrobků, které jsou pouhou ukázkou toho, jak s přírodním materiálem lze pracovat a tvořit. Dalších různých nápadů je nespočet a záleží na každém z nás, jak danou přírodninu uchopí a jaký zážitek s ní poskytne dětem, které chtějí objevovat tajemství přírody.

Seznam použité literatury

1. ALLEN, K. Eileen a Lynn R. MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-614-4.
2. DOSTÁL, Antonín Maria a Eva OPRAVILOVÁ. *Úvod do předškolní pedagogiky: celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty pedagogických fakult studijního oboru Učitelství pro mateřské školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).
3. FICHNOVÁ, Katarína a Eva SZOBIOVÁ. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-323-9.
4. GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
5. HLAVSA, Jaroslav. *Psychologické metody výchovy k tvořivosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. Knižnice psychologické literatury.
6. HURDOVÁ, Eva, Marie TETOUROVÁ a Pavel JURKOVIČ. *Hrajeme si ve školce*. Ilustroval Edita PLICKOVÁ. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0507-4.
7. KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Lesní a venkovní pedagogika: příručka k projektu Alma Mater Studiorum*. Praha: UK v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-451-8.
8. KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2429-4.
9. KICKBUSCH, Angelika, Ursula RITTER a Martha STEINMEYER. *Tvoříme z přírodních materiálů: nejhezčí nápady pro šikovné ruce*. Frýdek-Místek: Alpress, 2006. ISBN 80-7362-305-6.

10. KOLAŘÍKOVÁ, Marta. *Dítě předškolního věku v prostředí sociální exkluze*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, 2015. ISBN 978-80-7510-161-7.
11. KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, ed. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.
12. KONVALINOVÁ, Kateřina. *Jaro, léto, podzim, zima, ve školce je pořád prima*. Ilustroval Edita PLICKOVÁ. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0620-0.
13. PIRODDI, Chiara. *Dílna Montessori: praktický průvodce metodou Montessori*. Přeložil Anna KUČEROVÁ. Praha: Dobrovský, 2020. Drobek. ISBN 978-80-7642-006-9.
14. POLÍNEK, Martin Dominik. *Tvořivost (nejen) jako prevence rizikového chování: expresivně-formativní potenciál základního uměleckého vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4842-8.
15. PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.
16. PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2001. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-584-9.
17. RÝDL, Karel. *Alternativní pedagogické hnutí v současné společnosti*. Brno: M. Zeman, 1994. ISBN 80-900035-8-3.
18. ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4.
19. ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola: Teorie a praxe I*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0945-8.

20. ŠMELOVÁ, Eva. *Ohlédnutí do historie předškolní výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2238-1.
21. ŠPAČKOVÁ, Renata. *111 námětů pro tvořivou hru dětí: sborník činností pro mateřské školy*. Vyd. 2. Ilustroval Eliška POKORNÁ. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-963-1.
22. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě v předškolním období*. Praha: Mladá fronta, 2004. Žijeme s dětmi. ISBN 80-204-1187-9.
23. THIELE, Gudrun. *Výrobky z přírodních materiálů: prima nápady pro děti*. České vydání. Přeložil Petra LANGROVÁ. Ostrava: Anagram, 2000. Topp. ISBN 80-86331-05-9.
24. THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.
25. TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0629-3.
26. VÁGNEROVÁ, Marie a Lidmila VALENTOVÁ. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: Univerzita Karlova, 1991. ISBN 80-7066-384-7
27. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Seznam použitých elektronických zdrojů

1. *Asociace lesních MŠ* [online]. Co je lesní školka. [cit. 18. 12. 2021] Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/co-je-lesni-skolka.html>
2. *Asociace lesních MŠ* [online]. Historie lesních MŠ. [cit. 18. 12. 2021] Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/historie-lesnich-ms.html>

3. *Asociace lesních MŠ* [online]. Legislativa. [cit. 18. 12. 2021] Legislativa. Získáno z: <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/legislativa.html>
4. *Asociace waldorfských mateřských škol* [online]. Waldorfské školky v ČR [cit. 10. 11. 2021] Dostupné z: <https://www.awms.cz/waldorfske-skolky-cr>
5. *Metodický portál RVP.CZ* [online]. Lesní mateřská škola. [cit. 19. 12. 2021] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/21325/lesni-materska-skola.html>
6. *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, školský zákon* [online]. (2004) [cit. 5. 1. 2022] Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-27-2-2021>
7. VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *EKOŠKOLKY A LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY: Praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol* [online]. Hradec Králové: Ministerstvo životního prostředí, 2010 [cit. 2022-02-02]. ISBN 978-80-7212-537-1. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/50D89B7B0E8BAC4FC12577AB004462B8/\\$file/OVV-ekoskolky-20100927.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/50D89B7B0E8BAC4FC12577AB004462B8/$file/OVV-ekoskolky-20100927.pdf)
8. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT 2021 [cit. 8. 2. 2022] Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/>

ANOTACE

Jméno a přímení:	Petra Murlová
Pracoviště:	Katedra technické a informační výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Hana Bučková, PhD.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Metodické listy pro tvorbu z přírodního materiálu
Název práce v anglickém jazyce:	Methodical sheets for creation from natural materials
Anotace práce:	<p>Cílem bakalářské práce bylo přiblížit přírodní materiál, jeho rozmanitost v oblasti tvorby v mateřské škole a vytvoření souboru metodických listů.</p> <p>V teoretické části jsme si přiblížili pojmy jako předškolní vzdělávání, dítě předškolního věku a alternativní mateřské školy. Řekli jsme si, proč je důležité rozvíjet tvořivost u dětí předškolního věku a jak tuto vlastnost podporovat.</p> <p>Součástí praktické části jsou ukázky několika výrobků, které lze z přírodního materiálu vyrobit. Ke každému z nich je vytvořen metodický list, jenž je doplněn fotografiemi. Následuje fotodokumentace každého výrobku z praktického tvoření v mateřské škole.</p>
Klíčová slova:	dítě předškolního věku, předškolní vzdělávání, alternativní mateřské školy, přírodní materiál
Anotace práce v anglickém jazyce:	<p>The bachelor's thesis aimed to give an idea of the natural material, its diversity in the field of creation in the kindergarten, and to design a set of methodological sheets.</p> <p>The theoretical part describes concepts such as preschool education, preschool children, and alternative kindergartens. The importance of developing creativity in preschool children is explained along with demonstrating how to support this quality.</p>

	The practical part includes examples of several products that can be created from natural materials. A methodological sheet is developed for each of them and supplemented by photographs. The photo documentation from empirical creation in kindergarten is included of each product.
Klíčová slova v anglickém jazyce:	preschool child, preschool education, alternative kindergartens, natural material
Přílohy vázané v práci:	-----
Rozsah práce:	67 stran
Jazyk práce:	Český jazyk